

РОЗДІЛ 6. МЕНЕДЖМЕНТ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ:
БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИTRANSFORMATION OF THE PUBLISHING AND PRINTING INDUSTRY:
SECURITY ASPECTS

Трансформація видавничо-поліграфічної галузі в Україні відбувається під тиском різних за значенням й тривалістю впливу факторів. Якщо COVID-19 та військові дії умовно можна вважати факторами тимчасової дії, то технологічний поступ, зокрема стосовно забезпечення інформаційних потреб широкого кола споживачів, має більш тривалий характер впливу. Сумарно названі та інші фактори видозмінюють попит на продукцію видавничо-поліграфічної галузі, тим самим провокуючи зрушення, які повинні в обов'язковому порядку враховуватися в ході здійснення безпекової діяльності. Виділено та охарактеризовано три тенденції в зміні характеру функціонування видавничих структур та поліграфічних підприємств. Виокремлено зміни, які безпосередньо впливають на кадровий склад видавничих структур та поліграфічних підприємств, тобто об'єкти кадрової безпеки, що дало змогу конкретизувати ті позиції теоретико-методичного забезпечення, які потребують осучаснення.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна галузь, видавничі структури, поліграфічні підприємства, кадрова безпека, трансформація, загроза, видавнича продукція.

The transformation of the publishing and printing industry in Ukraine is taking place under the pressure of factors of different importance and duration of influence. If COVID-19 and military actions can tentatively be considered as temporary factors, then technological progress, in particular with regard to providing the informational needs of a wide range of consumers, has a longer-term impact. The above-mentioned and other factors in total change the demand for the products of the publishing and printing industry, thereby provoking shifts that must be taken into account in the course of security activities. The purpose of the article is to consider the transformation of the publishing and printing industry from the standpoint of ensuring personnel security of publishing structures and printing enterprises. In order to clarify the nature of the transformation of the publishing and printing industry, the following methods were used: induction and deduction, comparison and systematization – to highlight and characterize the main trends in the transformation of the publishing and printing industry; synthesis and analysis – when comparing the demand for publishing products in Ukraine and economically developed countries; morphological analysis – to specify changes that require maximum attention from security subjects in the course of ensuring personnel security of publishing structures and printing enterprises; abstract-logical – for theoretical generalizations and research conclusions. It was found that in terms of demand for publishing products, Ukraine is significantly inferior to the leading countries, and the indicators of the development of the publishing and printing industry are considered a certain indicator that determines economic development. Three trends in changing the nature of the functioning of publishing structures and printing enterprises have been identified and characterized. Changes are singled out (transformation of the industry structure, deepening of specialization, digitization of activities, decrease in business activity, uneven territorial distribution, high mobility of employees, growing qualification requirements), which directly affect the personnel composition of publishing structures and printing enterprises, that is, objects of personnel security, which made it possible to specify those positions of theoretical and methodological support that need modernization.

Keywords: publishing and printing industry, publishing structures, printing enterprises, personnel security, transformation, threat, publishing products

УДК 658:65.012.8:339

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct81-23>

Вітик Б.М.

аспірант кафедри менеджменту та маркетингу у видавничо-поліграфічній справі, Національний університет «Львівська політехніка»

Vityk Bohdan

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. Одним із результатів пришвидшення технологічного поступу стало більш якісне задоволення інформаційних потреб кожного члена суспільства. Обсяги доступних інформаційних ресурсів щороку зростають у геометричній прогресії завдяки нарощуванню обсягів виробництва різноманітного контенту, удосконалення комунікаційних каналів, доступності засобів отримання й опрацювання інформації та покращення цифрових компетентностей у споживачів. У порівнянні із іншими потребами, необхідність в інформації має чітку тенденцію до зростання, оскільки послуговує не лише основою для пізнання навколишнього світу, але підставою

для інтелектуального самовдосконалення, руйнування обмежень у контакті з іншими особами й творчого самовираження. Якщо книгу, журнал чи газету, створених на паперовій основі, вважають традиційним джерелом інформації, то сьогодні уже не радіо й телебачення, а Інтернет уможливає задоволення інформаційних потреб широким верствам населення. Попри це йдеться не лише про задоволення інтересів різних груп споживачів, коли частка прихильників традиційної видавничої продукції продовжує бути значною, але ті переваги, що формує читання загалом для розумового розвитку особистості, а відтак й розвитку людського капіталу. Технологічний поступ забезпечує

можливість підготовки електронної книги, але створення такого продукту потребує фахівців діючих видавничих структур. Зростаюча конкуренція зі сторони іноземних виробників продуктів харчування та загалом інших товарів створює попит на пакувальну й етикетну продукцію, що вибудовує необхідні підстави для подальшого репрофілювання поліграфічних підприємств. Загалом спостерігається трансформація видавничо-поліграфічної галузі, яка повинна в обов'язковому порядку враховуватися в ході забезпечення кадрової безпеки відповідних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню розвитку видавничо-поліграфічної галузі приділили увагу такі дослідники як А. Гарбузовський [1], Б. Дурняк [2], А. Куцинський [3], М. Куцинська [3], В. Мартинів [2], О. Михайловська [4], Г. Нагорняк [1], О. Томчук [5], А. Штангрет [2], Л. Швайка [6] та інші. В публікаціях зазначених та інших науковців увагу зосереджено на поточних умовах, суттєвості впливу факторів та перспектив технологічного поступу видавничих структур та поліграфічних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд трансформації видавничо-поліграфічної галузі (ВПГ) з позиції забезпечення кадрової безпеки видавничих структур та поліграфічних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо за необхідне погодитися із Л. Швайкою, що видавнича продукція, конкуруючи із соціальними мережами та інтернет-ресурсами, виступає «...важливим засобом забезпечення та підвищення культурно-освітнього рівня членів суспільства, їх виховання, мобілізації на вирішення найважливіших завдань господарського характеру, боротьби за соціальний прогрес, демократію та свободу» [6, с. 10]. Ми також переконані, що вірною є тенденція до цифровізації видавничої продукції, зокрема у вигляді електронної книги чи веб-сайту де в онлайн режимі розміщуються матеріали, які в подальшому дублюються у формі традиційної газети. Водночас аналітичні дані вказують на інший важливий факт, коли видавнича продукція виступає певним критерієм економічного розвитку. Так, за останні п'ять років в Україні кількість виданих книг у розрахунку на одного громадянина не перевищує одного примірника, коли в країнах ЄС – незмінно 12–14 [2, с. 82]. В структурі ринку видавничої продукції 88% займають економічно розвинуті країни, що вказує як на факт сумісності технологічно відмінних джерел інформації, так й більш суттєвіший вплив на інтелектуальний рівень особи саме традиційної видавничої продукції через необхідність читача зосереджувати увагу, відстежувати послідовності виникнення образів й розвитку подій, можливість розвивати уявлення й формувати особисте відношення до змісту тексту.

Л. Швайка також вказує на той факт, що упродовж останніх тридцяти років значення результатів діяльності підприємств ВПГ суттєво змінилося, тобто було втрачено позиції у сфері інформаційної безпеки держави – «...утворилася ситуація, внаслідок якої держава не керує і не спрямовує діяльність галузі в бажаному для суспільства напрямі» [6, с. 10]. В цілому такі факти підкреслюють як сам факт трансформації ВПГ, так і наявність тенденцій, які не в повній мірі відповідають обставинам розвитку цієї галузі в економічно розвинутих країнах, а відтак без належної уваги зміни можуть бути неконтрольовані із негативним наслідком. Зважаючи, що такі зміни суттєво вплинули на поточний стан ВПГ, то нами в подальшому буде здійснений короткий історичний екскурс з метою уточнення умов управління кадровою безпекою підприємств цієї галузі.

На фоні COVID-19 та військових дій, які можна вважати короткостроковими обставинами, що вплинули на діяльність підприємств ВПГ, простежуються й більш тривалі тенденції, які в обов'язковому порядку повинні враховуватися в ході управління кадровою безпекою. Нами виділено такі три тенденції. В основі першої покладена поступова зміна в структуризації галузі. Спадком СРСР було відокремлене функціонування видавничих структур та поліграфічних підприємств, які об'єднувалися на підставі необхідності виробництва видавничої продукції. Діяльність також здійснювала незначна частина друкарень, що спеціалізувалася на виготовленні білових товарів та упаковки, а також мережа книжкових магазинів. Сьогодні чітко прослідковується тенденція до укрупнення бізнесу шляхом утворень нових об'єднань, де великі видавництва створюють та/або приєднують поліграфічну базу та розбудовують власну мережу спеціалізованих крамниць. В основі такого типу об'єднань лежить зацікавленість в оптимізації витрат, раціональному використанні ресурсів та зайнятті позиції лідера на ринку, що формує попит у споживачів. В публікації А. Гарбузовського стверджується про факт переходу до видавництва-універсалів, які «...створюють міжгалузеві комплекси, проникаючи в обслуговуючі галузі, приєднуючи та поглинаючи інші фірми» [1, с. 25–26]. Умовно йдеться про створення об'єднань, що є осучасненими аналогами раніше існуючого галузевого групування, але уже не за ініціативою й під контролем держави, а нових власників, які орієнтовані на досягнення корпоративних інтересів. З позиції управління кадровою безпекою йдеться про ускладнення організаційної структури як за ієрархічністю, так й функціональною орієнтацією персоналу, що вимагає коригування кадрової політики та уточнення завдань для суб'єктів безпеки. Важливо, що видавництва-універсали не обмежуються діяльністю в одному

регіоні, а прагнуть розширювати свою діяльність в межах країни, що потребує організації роботи у віддаленому режимі із дотриманням відповідних безпекових вимог.

Друга тенденція проявляється у поглибленні спеціалізації поліграфічних підприємств на виробництві невидавничої продукції. Йдеться про створення малих підприємств, які, маючи засоби оперативної поліграфії, роблять ставку на задоволенні потреб споживачів певної місцевості у тиражуванні та виготовленні бланкової та іншої невидавничої продукції. Ця ж тенденція проявляється щодо середніх за масштабами діяльності підприємств у наданні переваги виготовленню етикетної та пакувальної продукції для потреб переробної промисловості. Посилення конкуренції на ринку харчових продуктів поставила перед українськими виробниками нові вимоги щодо зовнішнього вигляду та можливості тривалого зберігання їх продукції. Така потреба сприяла технічному переоснащенню частини поліграфічних підприємств, потужності яких не були задіяні у виробництві видавничої продукції. В управлінні кадровою безпекою підприємства потрібно врахувати високі темпи поступу в зміні технології виготовлення пакувальної та етикетної продукції, зокрема в частині відповідності екологічним нормам, що вимагає інвестування в систематичне покращення професійних компетентностей працівників. Скорочення технологічного відставання від аналогічної продукції країн ЄС робить персонал об'єктом конкурентної боротьби за рахунок кращих умов роботи, зокрема рівня оплати праці, який для друкарів в Польщі вищий у 8–10, а в Німеччині – 12–15 разів [5]. Відтак питання кадрової безпеки загострюється через потребу інвестування в людський капітал та реальну загрозу втрати кваліфікованих фахівців.

Третя тенденція визначається бажанням споживачів швидко отримувати інформацію у зручному для них форматі. Видавництвом стало важко конкурувати за читачів на основі пропозиції видавничої продукції, виготовленої традиційним способом. М. Куцинської доводить негативний вплив на діяльність видавничих структур «...широкої мережі Інтернет-видань, що здатна в короткі строки донести інформацію до кінцевого споживача, виключаючи витрати на верстку, друк та розповсюдження видавничо-поліграфічної продукції» [3, с. 118]. На нашу думку, виходячи із уже раніше зроблених узагальнень, можна стверджувати, що «класичне» видавництво, яке спеціалізується на виготовленні періодичних видань на паперовій основі сьогодні уже не є життєздатним, але перехід до електронного варіанту створення продукту в найбільшій мірі дотичний до проблематики управління кадровою безпекою, оскільки технологічна база не передбачає суттєвих змін. Безпекові аспекти полягають у вилученні зайвих ланок видавничого

процесу, що пов'язано із звільненням та перепофільюванням частини працівників, а також покращенням їх цифрових компетенцій. Адаптаційні заходи полягали як мінімум у поєднанні різних варіантів видавничої продукції. Так, О. Михайловська стверджує, що «...переважна більшість загальнодержавних, певна частина регіональних та місцевих друкованих засобів масової інформації відреагували створенням власних Інтернет-версій» [4]. Тобто, мало місце продовження діяльності видавництва, що раніше спеціалізувалися на підготовці газет і журналів, за рахунок пропозиції читачам альтернативних варіантів отримання інформації: на папері та в електронному варіанті. На книжковому ринку така цифровізація була реалізована шляхом участі видавництва у створенні електронних книг та аудіокниг. Не заглиблюючись у розгляд специфіки переходу до онлайн формату діяльності видавничих структур, підкреслимо, що такі зміни вимагають зосередження уваги суб'єктів безпеки на питаннях підбору кадрів, які володіють необхідним рівнем цифрових компетентностей із подальшим систематичним покращенням у відповідності до технологічних змін виготовлення видавничої продукції в електронному форматі. Новітнє спрямування на створення електронних книг із доповненою реальністю та можливістю споживача контролювати та змінювати розвиток основної сюжетної лінії ставить перед суб'єктами безпеки завдання, що передбачає пошук та стимулювання до продуктивної креативної роботи творчо обдарованих працівників.

Висновки. Цифрова трансформація економіки у довгостроковій перспективі та COVID-19 й військові дії, як фактори тимчасової дії, стали драйверами трансформації ВПГ, що вимагає відповідних змін в системі кадрової безпеки видавничих структур та поліграфічних підприємств. Суб'єкти безпеки повинні враховувати наступні зміни в діяльності складових ВПГ:

- *трансформація структури* ВПГ, що реалізована у створенні великих видавництв (видавництв-універсалів), які володіють поліграфічною базою та мережею спеціалізованих книжкових крамниць;
- *поглиблення спеціалізації* поліграфічних підприємств на виробництві невидавничої продукції, зокрема упаковки та етикетки;
- *цифровізація діяльності* через перехід та/або поєднання традиційної видавничої продукції з їх Інтернет-версією та підготовкою електронних книг;
- *зменшення активності бізнесу* в сфері ВПГ через обмежений платоспроможний попит населення та зростаючу конкуренцію зі сторони електронних засобів масової інформації;
- *попередня нерівномірність територіального розміщення* із поточною вимушеною релокацією в центральні та західні регіони країни;

– висока мобільність працівників через конкурентні пропозиції від суб'єктів господарювання з інших секторів економіки;

– зростаючі кваліфікаційні вимоги до усіх працівників, зокрема щодо рівня володіння цифровими компетенціями, творчими задатками та креативністю у виконанні поставлених завдань.

Отримані результати є підставою для осучаснення теоретико-методичних засад забезпечення кадрової безпеки видавничих структур та поліграфічних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гарбузовський А., Нагорняк Г. Огляд видавничо-поліграфічної галузі України: реалії та перспективи. *Інноваційні засади управління підприємствами в умовах сталого розвитку: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 25 березня 2016 року)*. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 240 с.

2. Дурняк Б. В., Штангрет А. М., Мартинів В. В. Стан і тенденції розвитку підприємництва у видавничо-поліграфічній галузі. *Наукові записки (Укр. академії друкарства)*. 2008. № 2(14). С. 77–82.

3. Куцинська М. В., Куцинський А. В. Аналіз сучасного стану видавничо-поліграфічної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 21. С. 117–121.

4. Михайловська О. В. Сучасні напрями стратегічного розвитку національної видавничо-поліграфічної галузі. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2021. №1. с. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-04>. (дата звернення 24.11.2024)

5. Томчук О. Ф. Конкуренентоспроможність видавничо-поліграфічних підприємств в умовах глобальних викликів: реалії сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-100> (дата звернення 24.11.2024)

6. Швайка Л. А. Видавничо-поліграфічна справа в Україні: стан, конкурентоспроможність, перспективи. *Поліграфія і видавнича справа*. 2011. № 2(54). С. 10–14.

REFERENCES:

1. Harbuzovskyi A., Nahorniak H. (2016) Ohliad vydavnycho-polihrafichnoi haluzi Ukrainy: realii ta perspektyvy [Overview of the publishing and printing industry of Ukraine: realities and prospects]. *Innovatsiini zasady upravlinnia pidpriemstvamy v umovakh staloho rozvytku: V Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia* (Ternopil, March 25, 2016). Ternopil: TNTU imeni Ivana Puliuia, 240 p. (in Ukrainian)

2. Durniak B. V., Shtanhret A. M., Martyniv V. V. (2008) Stan i tendentsii rozvytku pidpriemnytstva u vydavnycho-polihrafichnii haluzi [The state and trends of entrepreneurship development in the publishing and printing industry]. *Naukovi zapysky (Ukr. akademii drukarstva) – Scientific notes (Ukrainian Academy of Printing)*, no. 2(14), pp. 77–82.

3. Kutsynska M. V., Kutsynskyi A. V. (2018) Analiz suchasnoho stanu vydavnycho-polihrafichnoi haluzi Ukrainy [Analysis of the current state of the publishing and printing industry in Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 21, pp. 117–121.

4. Mykhailovska O. V. (2021) Suchasni napriamy stratehichnoho rozvytku natsionalnoi vydavnycho-polihrafichnoi haluzi [Modern directions of strategic development of the national publishing and printing industry]. *Problemy suchasnykh transformatsii – Problems of modern transformations*, no. 1, pp. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-04>. (accessed November 24, 2024)

5. Tomchuk O. F. (2022) Konkurentospromozhnist vydavnycho-polihrafichnykh pidpriemstv v umovakh hlobalnykh vyklykiv: realii sohodennia [Competitiveness of publishing and printing enterprises in the face of global challenges: current realities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 44. Available at: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-100> (accessed November 24, 2024)

6. Shvaika L. A. (2011) Vydavnycho-polihrafichna sprava v Ukraini: stan, konkurentospromozhnist, perspektyvy [Publishing and printing in Ukraine: status, competitiveness, prospects]. *Polihrafiia i vydavnycha sprava – Printing and publishing*, no. 2(54), pp. 10–14.